

A RENDSZERVÁLTÁS VÁLASZTÁSA*

(Choice of the transformation into a new regime)

DOMBI PÉTER — KOVÁCS DEZSŐ

Az 1990-es tavaszi választásokon a magyar állampolgárok — nemes egyszerűséggel — a rendszerváltásra szavaztak. A választásokon induló pártok többsége azonban — kevés kivételtől eltekintve — csak nagyon homályosan, többnyire jelszószerűen tudta felvázolni, milyennek képzei a jövőt a magyar társadalom számára.

A választások eredménye alapján felrajzolható a békés politikai átmenet választási térképe, mely — amint azt sokan már előzetesen jelezték — az elmúlt félév során, részben a parlament, a kormány és a pártok „működése” következtében is jelentősen módosult. Mindezt a helyhatósági választások eredményei is mutatták. A tavaszi választások egy új, de még korántsem végleges politikai tagoltságot szentesítettek, mely a későbbiek során is állandó kiindulási alapul szolgál a további elemzésekhez.

Írásunk elsősorban a pártok választási eredményei térbeli eloszlásának primér vizsgálata. A pártok, pártprogramok, a választási rendszer és a kampány stb. ismertetését, elemzését egyrészt a napi sajtó, másrészt különböző értékelő dolgozatok már megtették, így mi ettől eltekinttünk, ismertnek tételezve azt az olvasó előtt.

Elemzésünk első részében a pártokra adott szavazatokat vizsgáljuk regionális, megyei, egyéni választókerületi, illetve a szavazati joggal rendelkezők száma szerinti településcsoportos bontásban. A második részben az egyéni jelöltek első és második fordulóban elért eredményeivel, a jelöltek néhány statisztikai jellemzőjével, a jelöltek közötti verseny szorosságával, és a pártok és jelöltjeik közötti kölcsönhatásokkal foglalkozunk.

A választópolgárok térben, településben

A tavaszi választás eltérő területi eredményei mögött összetett társadalmi, gazdasági és történelmi összefüggések rejlenek. Egy-egy térség választási értékelésénél nem elegendő csupán a végeredményre, a mandátumok összegzésére, a mandátumot szerzett pártok felsorolására szorítkozni. A területi pártlisták, az egyéni körzetek első, illetve második fordulójának eredményei, az egyéni jelöltekre és a pártokra adott szavazatok közötti összefüggések, a választásokon való részvétel, valamint a helyi gazdasági, kulturális, politikai tradíciók, a vallási, etnikai különbségek, a népesség foglalkozási és korösszetétele stb., mind szerepet játszik az új, formálódó politikai tagoltságban.

A Központi Népszámlánytól kapott választási adatbázisunk 3068 település adatait tartalmazta, melyet tíz csoportba soroltunk a választásra jogosult állampolgárok számának

*A dolgozat ábráit és térképeit Dobiné Dombori Piroska készítette. Az adatbázis számítógépes feldolgozása Dombi Péter munkája.

megfelelően. Az első öt településcsoport döntő többségében a falvakat képviseli, bár az ötödik csoport 119 településéből 37 városi jogállással rendelkezik. A teljes képhez tartozik azonban, hogy közülük 21 a legutóbbi várossá nyilvánítások alkalmával, 1989. márciusától lett város. A 6—10. csoportba az ország városai kerültek. A tizedik csoport Budapest eredményeit tartalmazza, a kilencedikhez pedig az 1989-es beosztás szerinti öt megyei nagyváros, Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs és Győr tartozik. A 6. csoport többsége már város, de a 79 településből 14 nagyközség, melyből 12 a fővárosi agglomerációban fekszik (*l. táblázat*).

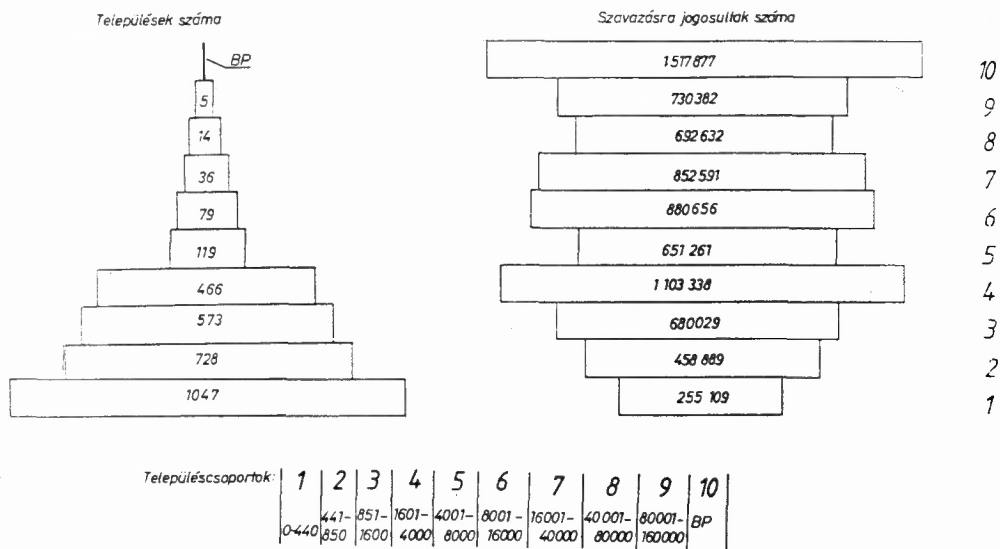
1. TÁBLÁZAT

A települések, a szavazásra jogosultak, a szavazáson résztvevők, valamint az érvényes szavazatok száma településcsoportonként (pártlisták alapján)
 (Number and percentage of settlements, people with the right to vote, voters and valid votes by settlement-groups /on the basis of party lists/)

		Településcsoportok a szavazásra jogosultak száma szerint									
		0—44	44—80	80—160	160—400	400—800	800—1600	1600—4000	4000—8000	8000—16000	Budapest
Települések	db	1 1047	728	573	466	119	79	36	14	5	1
	%	34,1	23,7	18,7	15,2	3,9	2,6	1,2	0,5	0,2	0,0
Szavazásra jogosultak	fő	255 109	458 889	680 029	1103 338	651 126	880 656	852 571	629 632	730 382	1517 877
	%	3,3	5,9	8,7	14,1	8,3	11,3	10,9	8,9	9,3	19,4
Szavazáson megjelentek	fő	177 293	296 261	415 310	660 825	393 567	553 865	551 842	480 503	481 994	1080 471
	%	3,5	5,8	8,1	12,9	7,7	10,9	10,8	9,4	9,5	21,2
Érvényes szavazatok	db	169 429	283 530	397 082	631 428	375 898	533 892	53 518	469 350	468 647	1045 997
	%	3,5	5,8	8,1	12,9	7,7	10,9	10,9	9,6	9,5	21,3

A szavazásra jogosult népesség 40,3%-a azon a 2933 településen él, ahol a szavazati joggal rendelkező lakosok száma kisebb 8000-nél. A 8000-nél több választójoggal bíró lakossal rendelkező 135 településen él a választópolgárok 59,7%-a (6—10. csoport). A településcsoportok — a lélekszám és a szavazásra jogosultak száma szerint — egy piramishoz hasonlítható hierarchiát alkotnak. A népesség megoszlása e struktúrában egyenetlen képet mutat (*l. ábra*). Az első három csoporthoz tartozik a települések 76,5%-a, a népességnek pedig 17,9%-a. A hierarchia csúcsán lévő fővárosnak több szavazati joggal rendelkező állampolgára van, mint az első három csoportba tartozó 2348 magyar falunak. A legnépesebb csoportot a főváros után a 2—5000-es lélekszámú települések alkotják, ott él a szavazók 14,1%-a.

A települések fenti csoportosítása összhangban van a KSH lélekszám szerinti településstatisztikáival. Az általunk alkalmazott 10 kategória határát a választójoggal rendelkező állampolgárokra alapozva úgy húztuk meg, hogy a települések lakosságának korösszetételére tekintettel az 500 fő lélekszám alatti falvaknál a 18 év alatti népességet 12%-nak, 1000 fölött pedig 20%-nak vettük. Ebből következik a két csoportosítás közötti eltérés.¹

1. ÁBRA

A települések és a szavazásra jogosult állampolgárok száma, 1990
 (Number of settlements and people with voting right, 1990)

Az ország felnőtt népessége nem egyenletesen oszlik el az egyes régiókban (2. táblázat). A szavazójoggal rendelkezők közel fele, 45,7%, két régióban él (Központi régió és Észak—Dunántúl) és e két térségben volt a legmagasabb a választáson való részvétel is, hisz ide került a szavazatok 48,8%-a. A Központi régió (Budapest és Pest megye) ezen belül is kiemelt szerepe volt az eredmények alakulásában, hiszen oda tartozik a szavazásra jogosultak 28,4%-a. A további 4 régióra külön-külön a pártokra leadott érvényes szavazatok 12,4—13,1%-a jutott.²

2. TÁBLÁZAT

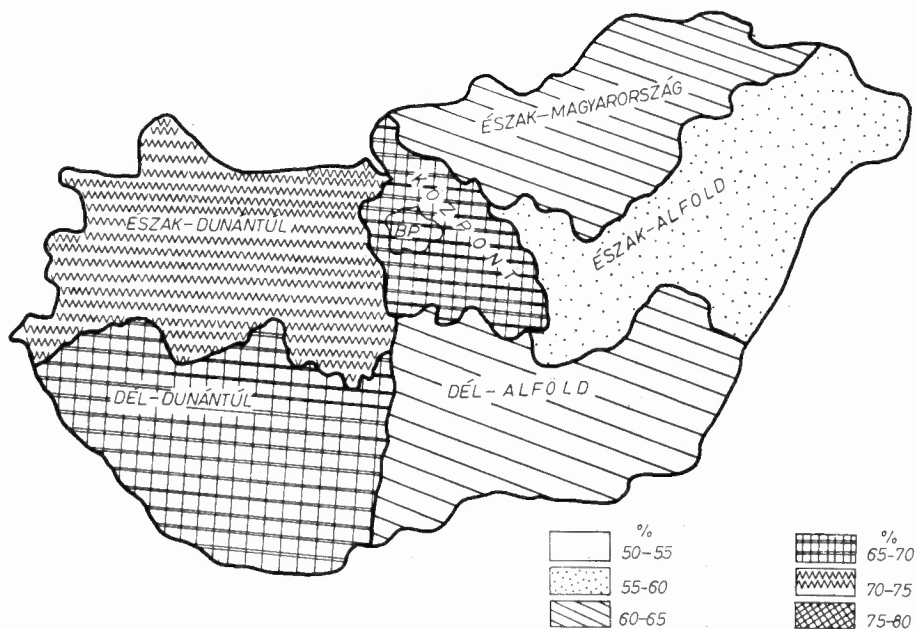
A népesség megoszlása régiók szerint %-ban
 (Distribution of people by regions in percentage)

	Központi (Bp+Pest megye)	Dél-Alf.	Dél-Dun.	Észak-Alf.	Észak-Dun.	Észak-Mo.	Össz.
Szavazásra jogosult népesség	28,4	13,7	12,9	14,7	17,3	13,0	100
Szavazáson részt vettek	30,0	13,2	13,0	12,7	18,7	12,4	100
Érvényes szavazatok	30,0	13,1	13,1	12,5	18,8	12,4	100

Volt aki választott, volt aki nem

1990 tavaszán 7 822 764 volt azon 18 éven felüli állampolgárok száma, akik lehetőséget kaptak arra, hogy szavazatukkal döntsenek az új parlament összetételéről, a többpártrendszer legális tömegbázissal rendelkező képviselőiről, megteremtve ezzel a rendszerváltás folytatásának további politikai feltételeit.

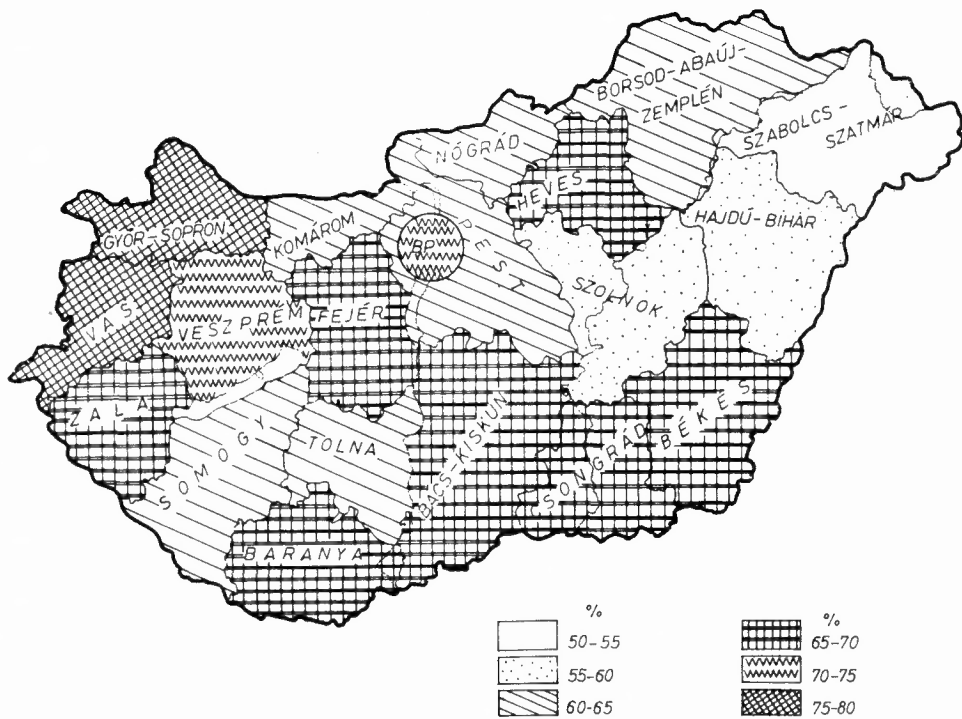
A lehetséges választók az ország különböző térségeiben eltérő aktivitással vettek részt a választásokon (2—3. táblázat). Országosan 5 091 931 fő, a népesség 65,1%-a, szavazott a pártokra. Különösen az Észak-Dunántúl (70,5%) és a Központi régió (68,7%) népessége volt aktív a szavazásnál, a legkisebb részvételi aránnyal pedig az Észak-Alföld (56,1%) szolgált. A megyék közül Győr-Sopron, Vas, Veszprém, továbbá Budapest lépte túl a 70%-ot, Hajdu és Szabolcs pedig 56,3%-kal illetve 53,7%-kal a sor végére került (1—2. térkép).

1. TÉRKÉP

*A választók megoszlása régióként, a választási aktivitás alapján
(Distribution of voters by regions on the basis of participation at the election)*

A választási aktivitás hatásának megvilágítására érdekes összehasonlítási lehetőséget kínál Észak-Alföld és Észak-Dunántúl számainak összevetése. A választásra jogosult állampolgárok száma szerint Észak-Dunántúl mintegy 200 000 fővel meghaladja az Észak-Alföldet, viszont az érvényes szavazatoknál már több, mint 300 000 a különbség a két térség között. Észak-Dunántúl a 14,4%-kal magasabb választási részvétel révén 100 000-el több szavazathoz jutott.

2. TÉRKÉP

*A választók megoszlása megyénként a választási aktivitás alapján
(Distribution of voters by counties on the basis of participation at the election)*

A falusi (1-5. csoport) és a városi (6-10. csoport) lakosság választási részvétele lényegében azonos képet mutat. A szavazásra jogosultak, illetve a választáson megjelentek aránya között 2% a csökkenés a falusi lakosság körében. Az Észak-alföldi szavazók távolmaradása eredményezte, hogy a 2-5000 lélekszámú településeken volt a legalacsonyabb a lakosság részvétele a választásokon. Meglepő ugyanakkor, hogy a legkisebb településeken, ahol a legöregebb a népesség, a választási részvétel 69,5% volt, vagyis Budapest után a második legmagasabb arány településcsoportos bontásban.

Az első tíz

A választások alaposan megrostálták az induló pártokat. Bár a különböző publikációk eltérő számú pártot említenek, a Szabadon választott c. választási almanach 65 olyan pártot sorol fel, melyeket a bíróságnál is bejegyeztek a választásokat megelőzően. A 19 megyei listát indító párt közül 12 tudott országos listát állítani, és közülük 6 kapott 4% feletti szavazatot; a Magyar

Demokrata Fórum 24,73%-ot, a Szabad Demokraták Szövetsége 21,39%-ot, a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt 11,73 %-ot, a Magyar Szocialista Párt 10,89 %-ot, a Fialtal Demokraták Szövetsége 8,95 %-ot, a Kereszténydemokrata Néppárt 6,46 %-ot.

Az országos listát állító 12 párt közül 10 párt szavazatait elemeztük részletesen (3—6. táblázat), mivel a Vállalkozók Pártja csak 13 körzetben, a Magyar Néppárt pedig 12-ben tudott listát állítani. A 10 pártból 6 került a kritikus 4 % fölé, 3 párt 3—4 % közé, a HVK pedig 2 % alatt szerepelt. Az eredmények alapján a 4 % mellett két további határvonalat is lehet húzni a pártok között. A kereszténydemokratákat leszámítva a parlamenti pártok többszörösen túlépték a pártlisták érvényesülését jelentő küszöböt, számukra az alsó határt a 6,5 %, a kereszténydemokraták eredménye jelentette. Ha a törvény 3 %-nál húzta volna meg a kritikus határt, akkor még további három párt (MSZMP, MSZDP, Agrárszövetség) is bekerül a parlamentbe. Szoboszlai György kimutatta,³ hogy 3 %-os határ esetén az említett három párt egyenként 7—10 mandátummal jelen lehetett volna a parlamentben. A 4 % egyben azt is jelenti, hogy ezzel az a 777 777 szavazat, melyet a 4 % alatti pártok kaptak, nem hasznosult a területi, illetve az országos listán, tehát elveszett. Ebből a háromnegyed millió szavazatból több mint félmilliót az említett három párt mondhat magáénak, mely a 3 és 4 % közé került, a többin a maradék 10 párt osztozik. A választással végeredményben kirajzolódott, hogy az országban az MDF és az SZDSZ rendelkezik 1 millió fölötti, a 3 középpárt, a FKGPP, az MSZP és a FIDESZ félmilliósi, a Kereszténydemokrata Néppárt pedig negyedmilliót meghaladó szavazótáborral.

3. TÁBLÁZAT

*A népesség megoszlása régiók szerint %-ban
(Distribution of people by regions in percentage)*

Égő	AGRSZ	FIDESZ	FKGFPP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOC	Többi	Összesen
Bp.+Pest	9704 0.7	162711 11.0	107967 7.3	22076 1.5	95654 6.5	410630 27.8	43335 2.9	174240 11.8	379813 25.7	50794 3.4	18181 1.2	1 475 105 100%
D-ALF.	32643 5.1	41621 6.5	117485 18.2	8271 1.3	20920 3.2	182373 28.3	25248 3.9	54248 8.4	110307 17.1	22151 3.4	29295 4.5	644 626 100%
D-D. TÚL	31251 4.9	52061 8.1	95047 14.8	15621 2.4	44329 6.9	131293 20.5	20658 3.2	73613 11.5	125563 19.6	25189 3.9	26520 4.1	641 045 100%
É-ALF.	36095 5.9	48067 7.8	100572 16.3	15516 2.5	20595 3.3	134600 21.9	28184 4.6	74695 12.1	104879 17.0	16883 2.7	35050 5.7	615 136 100%
É-D. TÚL	27654 3.0	86323 9.3	102524 11.1	19048 2.1	65744 7.1	217764 23.6	27357 3.0	81685 8.8	225001 24.3	34893 3.8	36575 4.0	924 568 100%
É-MO.	16657 2.7	48698 8.0	52661 8.6	11378 1.9	69941 11.5	137165 22.5	36117 5.9	76453 12.5	104889 17.2	24500 4.0	30832 5.1	609 291 100%
Oszlop összesen	154004 3.1	439481 9.0	576256 11.7	91910 1.9	317183 6.5	1213825 24.7	180899 3.7	534898 10.9	1050452 21.4	174410 3.6	176453 3.6	4 909 771 100%

4. TÁBLÁZAT
 A népesség megoszlása régiók szerint %-ban
 (Distribution of people by regions in percentage)

Égió	AGRSZ	FIDESZ	FKGFP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOC	Többi	Összesen
Bp. +Pest	9704 6.3	162711 37.0	107967 18.7	22076 24.0	95654 30.2	410630 33.8	43335 24.0	174240 32.6	379813 36.2	50794 29.1	18181 10.3	1 475 105 30.0
D-ALF.	32643 21.2	41621 9.5	117485 20.4	8271 9.0	20920 6.6	182373 15.0	25248 14.0	54248 10.2	110307 10.5	22151 12.7	29295 16.6	644 626 13.1
D-D. TÚL	31251 20.3	52061 11.8	95047 16.5	15621 17.0	44329 14.0	131293 10.8	20658 11.4	73613 13.7	125563 12.0	25189 14.4	26520 15.0	641 045 13.1
É-ALF.	36095 23.4	48067 10.9	100572 17.5	15516 16.9	20595 6.5	134600 11.1	28184 15.6	74695 14.0	104879 10.0	16883 9.7	35050 19.9	615 136 12.5
É-D. TÚL	27654 18.0	86323 19.6	102524 17.8	19048 20.7	65744 20.7	217764 17.9	27357 15.1	81685 15.3	225001 21.4	34893 20.0	36575 20.7	924 568 18.8
É-MO.	16657 10.8	48698 11.1	52661 9.1	11378 12.4	69941 22.1	137165 11.3	36117 20.0	76453 14.3	104889 10.0	24500 14.0	30832 17.5	609 291 12.4
Oszlop összesen	154004	439481	576256	91910	317183	1213825	180899	534898	1050452	174410	176453	4 909 771 100.0

5. TÁBLÁZAT
 A pártok szavazatai megyénként (db, sor)
 (Votes of parties by counties)

Megeye	AGRSZ	FIDESZ	FKGFP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOC	Többi	Összesen
Baranya	13432 6.6	16879 8.3	32958 16.3	5005 2.5	10647 5.3	40845 20.2	7436 3.7	18669 9.2	44962 22.2	11529 5.7		202 362 100%
Borsod	13329 3.9	27944 8.2	33725 9.9	5007 1.5	31715 9.3	80102 23.6	15284 4.5	48092 14.1	54155 15.9	12154 3.6	18616 5.5	340 123 100%
Bp.		120439 11.5	53150 5.1	16971 1.6	60078 5.7	296514 28.3	43335 4.1	134876 12.9	283654 27.1	36980 3.5		1 045 997 100%
Bács	11836 4.8	18075 7.4	47106 19.2	3293 1.3	11454 4.7	57077 23.2	6867 2.8	19385 7.9	48823 19.9	8174 3.3	13582 5.5	245 672 100%
Békés	11864 6.1	11335 5.8	42778 21.9	2815 1.4		46632 23.9	10347 5.3	19967 10.2	34465 17.6	7819 4.0	7495 3.8	195 517 100%
Csongr.	8943 4.4	12211 6.0	27601 13.6	2163 1.1	9466 4.7	78664 38.7	8034 3.9	14960 7.4	27019 13.3	6158 3.0	8218 4.0	203 437 100%
Fejér	6769 3.5	16346 8.5	23873 12.5	6020 3.1		46607 24.3	6829 3.6	19183 10.0	48082 25.1	9398 4.9	8556 4.5	191 663 100%
Győr	5473 2.3	25081 10.6	28103 11.9	2727 1.2	23237 9.8	48512 20.5	5443 2.3	20752 8.8	59921 25.3	9237 3.9	8481 3.6	236 967 100%
Hajdú	14056 6.4	14547 6.7	37087 17.0	6102 2.8		47445 21.8	7265 3.3	30752 14.1	43223 19.8	7944 3.6	9723 4.5	218 044 100%
Heves		12943 8.0	12212 7.5	4260 2.6	21599 13.3	37402 23.1	9887 6.1	16601 10.2	32070 19.8	7646 4.7	7345 4.5	161 965 100%
Komárom	4735 3.2	12458 8.5	12375 8.4	2354 1.6	10762 7.3	32568 22.1	4714 3.2	12251 8.3	36765 25.0	5940 4.0	12159 8.3	147 081 100%

5. táblázat folytatódik

5. táblázat folytatása

Megye	AGRSZ	FIDESZ	FKgP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOCD	Többi	Összesen
Nógrád	3328 3.1	7811 7.3	6724 6.3	2111 2.0	16627 15.5	19661 18.3	10946 10.2	11760 11.0	18664 17.4	4700 4.4	4871 4.5	107 203 100%
Pest	9704 2.3	42272 9.9	54817 12.8	5105 1.2	35576 8.3	114116 26.6		39364 9.2	96159 22.4	13814 3.2	18181 4.2	429 108 100%
Somogy	7564 4.7	12281 7.7	30316 19.0	2471 1.5		26204 16.4	5012 3.1	28796 18.0	25137 15.7	5351 3.3	16807 10.5	159 939 100%
Szab.	11978 5.6	18116 8.5	31042 14.5	4015 1.9	20595 9.6	48087 22.5	11066 5.2	23005 10.8	31581 14.8		14332 6.7	213 817 100%
Szolnok	10061 5.5	15404 8.4	32443 17.7	5399 2.9		39068 21.3	9853 5.4	20938 11.4	30175 16.5	8939 4.9	10995 6.0	183 275 100%
Tolna	5013 4.2	11586 9.7	15440 12.9	2730 2.3	16161 13.5	23863 19.9	3538 3.0	10757 9.0	22244 18.6	4089 3.4	4370 3.6	119 791 100%
Vas	6874 4.4	11077 7.2	15139 9.8	2284 1.5	18144 11.7	36738 23.8	4363 2.8	11744 7.6	46432 30.0		1780 1.2	154 575 100%
Veszp.	3803 2.0	21361 11.0	23034 11.9	5663 2.9	13601 7.0	53339 27.5	6008 3.1	17755 9.1	33801 17.4	10318 5.3	5599 2.9	194 282 100%
Zala	5242 3.3	11315 7.1	16333 10.3	5415 3.4	17521 11.0	40381 25.4	4672 2.9	15291 9.6	33220 20.9	4220 2.7	5343 3.4	158 953 100%
Oszlop összesen	154004 3.1	439481 9.0	576256 11.7	91910 1.9	317183 6.5	1213825 24.7	180899 3.7	534898 10.9	1050452 21.4	174410 3.6	176453 3.6	4 909 771 100.0

6. TÁBLÁZAT

A pártok szavazatai településtípusonként (db, sor%) (Votes of parties by settlement types)

Típus	AGRSZ	FIDESZ	FKgP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOCD	Többi	Összesen
-440	14067 8.3	11501 6.8	36528 21.5	5150 3.0	19122 11.2	80464 17.9	6096 3.6	14675 8.6	23080 13.6	4223 2.5	5334 3.1	170 240 100%
-850	20828 7.3	20367 7.2	50660 17.8	6526 2.3	30501 10.7	53400 18.8	10267 3.6	26897 9.5	44990 15.8	98018 2.8	11961 4.2	284 415 100%
-1600	22568 5.7	29235 7.4	69928 17.6	7950 2.0	39037 9.8	80482 20.2	14021 3.5	37588 9.5	64327 16.2	12695 3.2	19665 4.9	397 496 100%
-4000	32637 5.1	47166 7.4	104843 16.5	12312 1.9	50579 8.0	138370 21.8	22415 3.5	58109 9.2	114501 18.0	20413 3.2	33134 5.2	634 479 100%
-8000	20509	29157	62310	6998	88068	12410	37599	66407	12940	18584		375 604
-16000	17359 3.3	44179 8.4	64709 12.2	9770 1.8	28693 5.4	123419 23.3	15601 2.9	59631 11.3	120995 22.9	19369 3.7	25300 4.8	529 025 100%
-40000	13475 2.5	51469 9.6	65577 12.3	9699 1.8	27168 5.1	133933 25.1	21349 4.0	57612 10.8	110029 20.6	21519 4.0	22688 4.2	534 518 100%
-80000	7504 1.5	51118 9.9	37952 7.3	10635 2.1	21635 4.2	137535 26.6	20303 3.9	61050 11.8	127123 24.6	17855 3.5	24220 4.7	516 930 100%

6. táblázat folytatódik

6. táblázat folytatása

Típus	AGRSZ	FIDESZ	FKgP	HVKO	KERDN	MDF	MSZMP	MSZP	SZDSZ	SZOCD	Többi	Összesen
-160000	5057 1.2	34850 8.3	30599 7.3	5899 1.4	19748 4.7	131640 31.3	15102 3.6	46861 11.1	95346 22.6	20398 4.8	15567 3.7	421 067 100%
Bp.		120439 11.5	53150 5.1	16971 1.6	60078 5.7	296514 28.3	43335 4.1	134876 12.9	283654 27.1	36980 3.5		1 045 997 100%
Oszlop összesen	154004 3.1	439481 9.0	576256 11.7	91910 1.9	317183 6.5	1213825 24.7	180899 3.7	534898 10.9	1050452 21.4	174410 3.6	176453 3.6	4 909 771 100.0

Pártlista, pár(t)verseny

A területi pártlistákra adott szavazatok régiók szerinti eloszlása alapján a két nagy ellenzéki párt versenyéből az MDF hat régióból ötben megelőzte az SZDSZ-t. A Szabad Demokraták egyedül az Észak-Dunántúlon győztek mintegy 7.000 szavazattal, de ez kevesebb, mint a régió szavazatainak 1%-a.

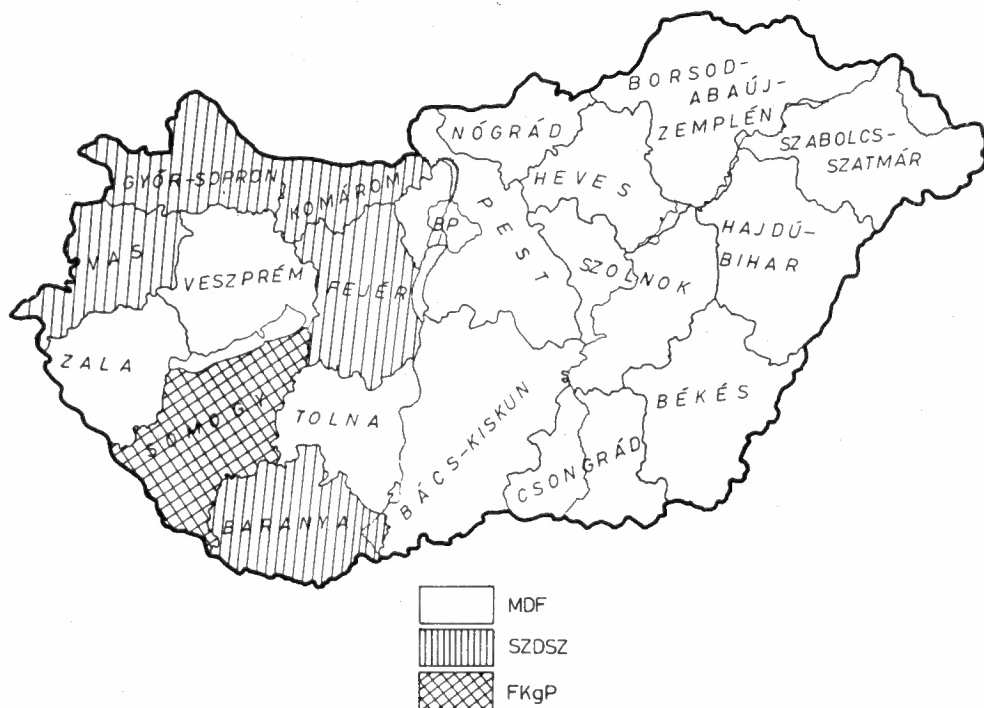
Régióra vetítve igazi kiugró listás eredményként csak az MDF és a FKgP átütő délalföldi többsége (49,7%) értékelhető. Figyelemre méltó, hogy e régióban a többihez képest a Kereszténydemokratákon kívül a FIDESZ és az MSZP is kevesebb szavazatot kapott.

Az MDF Budapesten és a Dél-Alföldön szerepelt kiemelkedően a pártok közötti versenyben. A Szabad Demokratáknak a Központi régióban, illetve Észak-Dunántúlon sikerült megszerezni az ott leadott szavazatok 25%-át. A Független Kisgazdapárt elsősorban a Dél-Alföldön szerzett jelentős szavazótáborát magának. A Kereszténydemokrata Párt a legtöbb szavazatot (11%) Észak-Magyarországon szerezte, Észak- és Dél-Alföldön azonban a választóknak csak 3,2–3,3%-a támogatta őket. Az MSZP valamennyi régióban a szavazatok 8,4–12,5%-át mondhatja magáénak.

A területi pártlistákra adott szavazatok és a listák helyezései nem mutatják világosan a pártok szavazótáborának nagyságát az egyes régiókban. A hat párt — az MDF, az SZDSZ, a FKgP, a FIDESZ, az MSZP és az SZDP — külön-külön az összes szavazatának közel egyharmadát a Központi régióban szerezte meg. Az MDF, a jelentős arányú Dél-alföldi győzelem ellenére, a Központi régió után a legtöbb szavazatát Észak-Dunántúlon kapta. Az SZDSZ és a FIDESZ szavazatainak mintegy 57%-a a Központi és az Észak-dunántúli régióból származik. A Kereszténydemokraták szavazatainak 70%-a a Központi, az Észak-dunántúli és az Észak-magyarországi régióból került ki. A Kisgazdapárt szavazótáborára egy kivételével egyenletesen oszlik meg az ország hat régiója között, Észak-Magyarországon viszont a pártnak a többi régióban megszerzett szavazatoknak a felével kellett beérnie.

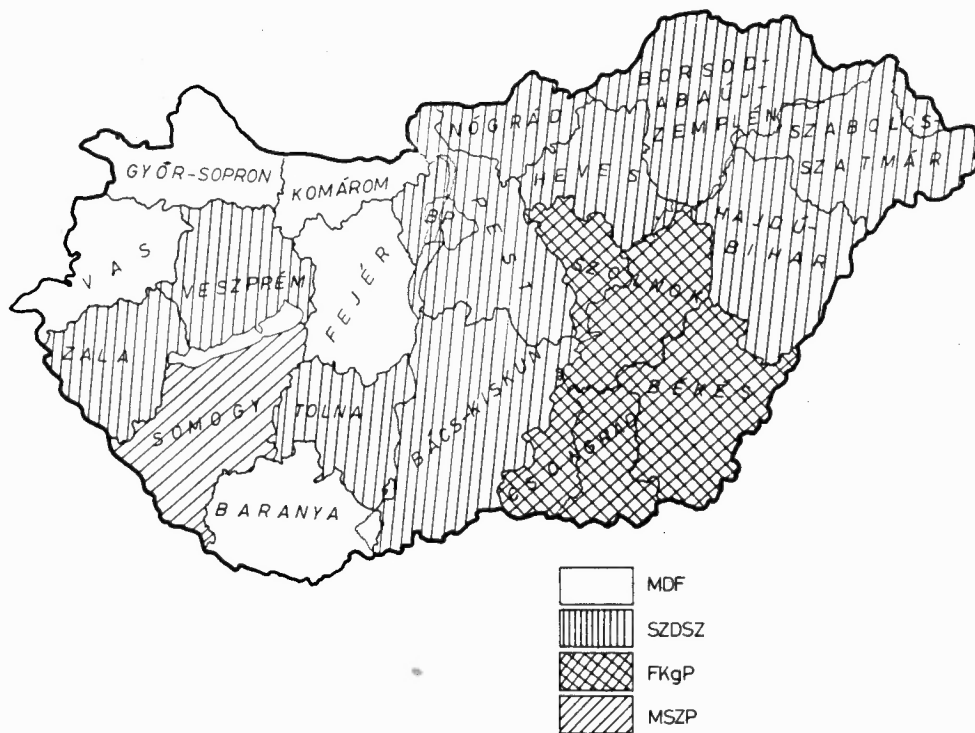
A választási eredmények alaposabb megismeréséhez további részleteket szolgáltat a területi választókörzetekben, azaz a megyékben és a fővárosban, a pártokra adott szavazatok vizsgálata (3–6. térkép). Az MDF a 20 területi választókörzetből 14-ben megelőzte az SZDSZ-t. Különösen kiugró a Csongrád-megyei 38,7%-os eredmény. A Szabaddemokraták Észak-Dunántúl négy megyéjén kívül Baranyában kerültek az első helyre. Az Észak-dunántúli SZDSZ győzelem ellenére Veszprém megyében az MDF mintegy 10%-kal megelőzte a Szabaddemokratá-

kat. Az országban egyedül Somogy- megye „lóg ki” az SZDSZ—MDF sorból a Kisgazdapárt első és az MSZP második helyével, mely a kisgazda tradíciókra, illetve Horn Gyula jelöltségére vezethető vissza.

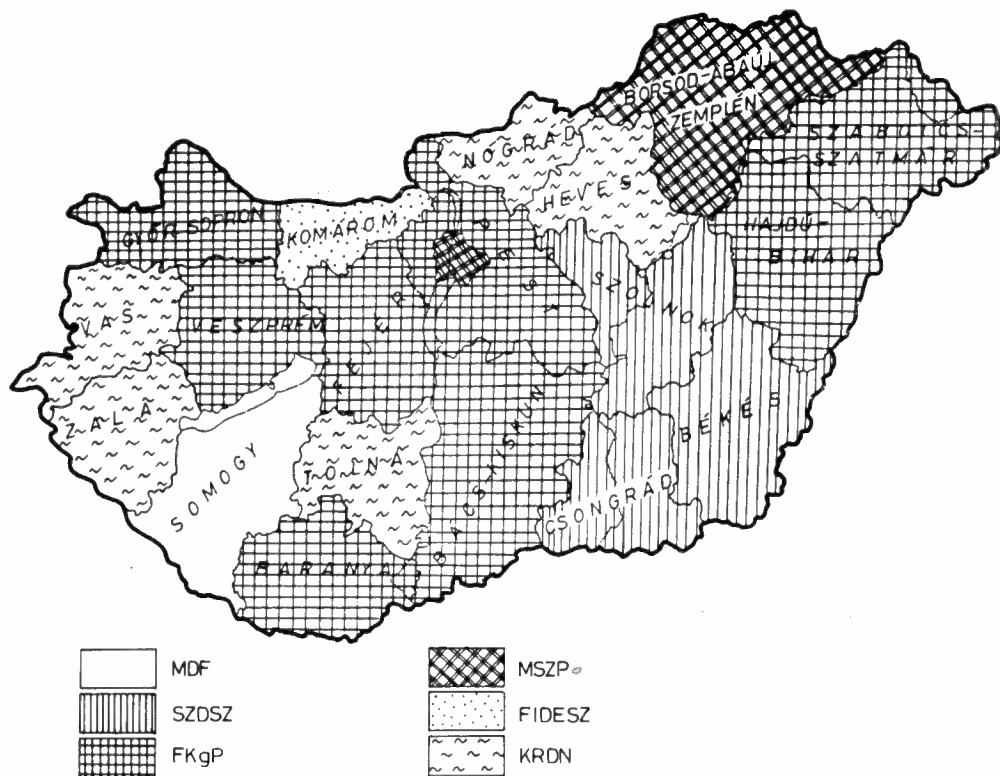
3. TÉRKÉP

A pártlistákra adott szavazatok alapján első-negyedik helyezést elért pártok az ország megyéiben
(Parties at the first four places according to votes on party lists by counties)

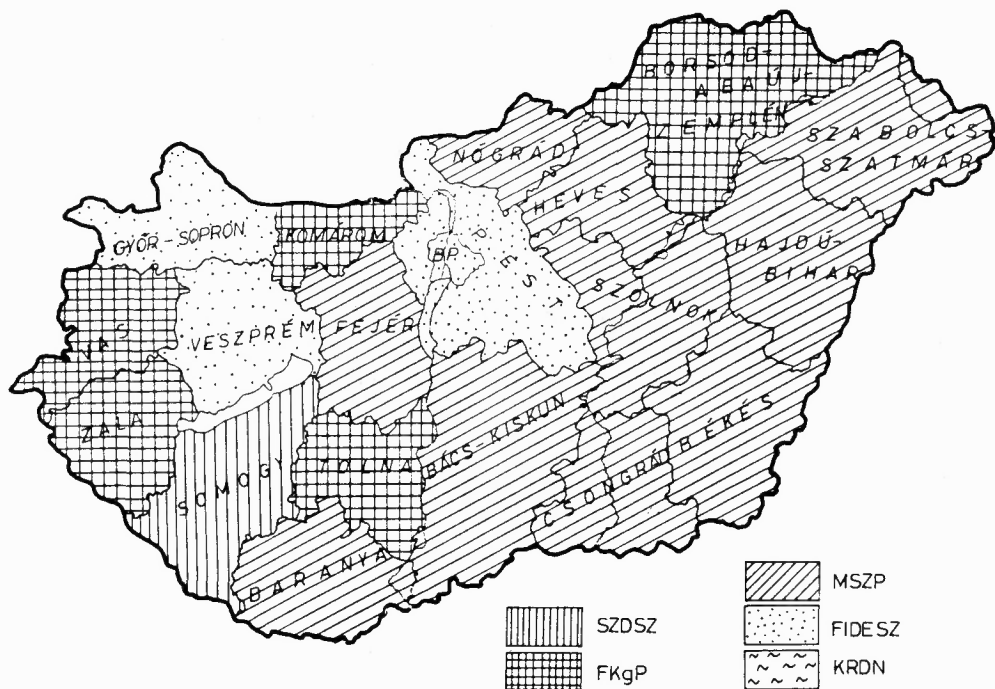
4. TÉRKÉP

*A pártlistákra adott szavazatok alapján első-negyedik helyezést elért pártok
az ország megyéiben
(Parties at the first four places according to votes on party
lists by counties)*

5. TÉRKÉP

A pártlistákra adott szavazatok alapján első-negyedik helyezést elért pártok az ország megyéiben
(Parties at the first four places according to votes on party lists by counties)

6. TÉRKÉP

A pártlistákra adott szavazatok alapján első-negyedik helyezést elért pártok az ország megyéiben
(Parties at the first four places according to votes on party lists by counties)

A két nagy párt első és második helyért vívott küzdelme — amelybe ténylegesen csak a Kisgazdapárt tudott beleszólni az említett somogyi első, és további három megyében a második hellyel — az ország jelentős részén szoros eredményt hozott. Hat megyében és Budapesten 2%-nál kisebb volt a különbség a két párt között az adott választókörzetben megszerezhető szavazatokból. A két párt közötti szavazatkülönbség kétharmada négy megyéből származik (Borsod, Csongrád, Szabolcs, Veszprém). Az MDF ezekben a megyékben több mint 7%-al előzte meg az SZDSZ-t, kilenc megyében pedig az elérhető szavazatok 2–7%-a között alakult a különbség hol az MDF, hol pedig az SZDSZ javára.

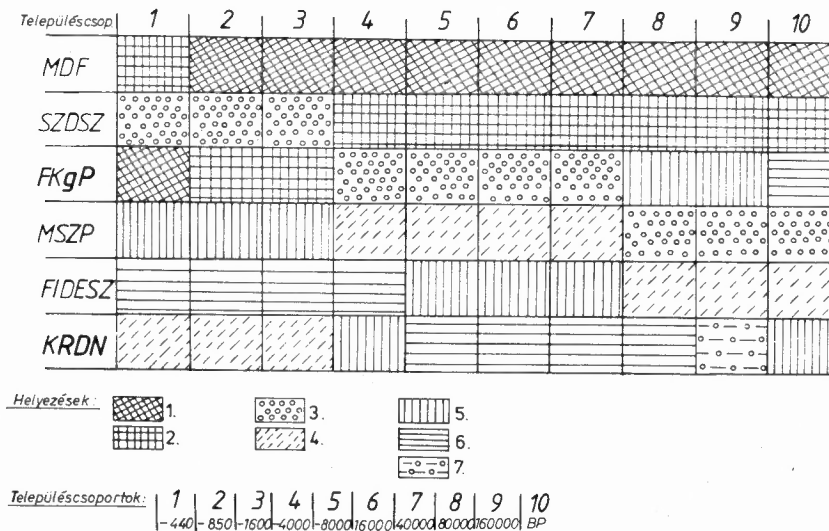
A Szabaddemokraták 11 területi választókerületben szereztek meg a második helyet az MDF mögött, három megyében azonban a Független Kisgazdapártnak sikerült megelőznie az SZDSZ-t (Bács, Békés, Csongrád).

A Kisgazdapárt 8 megyében a harmadik, ötben pedig a negyedik helyre került. A Kereszténydemokrata Pártnak is sikerült 5 kisebb megyében harmadik helyezést elérnie a szavazatok 11–15%-ának megszerzésével. Ezekből a megyékből azonban a kereszténydemokraták előkelő

helyezésük ellenére összes szavazataiknak még egyharmadát sem szerezték meg. Az MSZP listái 10 megyében a negyedik helyre kerültek, egyszer sikerült második és kétszer harmadik helyezést elérni.

A Parlamenten kívüli pártok közül a volt állampárt, az MSZMP két megyében (Heves és Nógrád) kapott 6,1, ill. 10,1%-ot, másutt 6, ill. 5% alatt maradt a pártra adott szavazatok aránya.

Érdekes képet mutat a tíz párt helyezéseinek alakulása az egyes településcsoportokban (2. ábra). Összességében, a legkisebb települések (1. csoport) kivételével, az MDF megszerezte az elsőséget az ország valamennyi településcsoportjában. Az FKgP a kistelepüléseken (1. csoport) az első helyre került, a 2–3. csoportban megszerezte a második helyet, a 4–7. csoportban a harmadik, a 8–9. csoportban az ötödik, Budapesten pedig a 6. helyre került. Az SZDSZ az első három csoportban a harmadik, a többi csoportban viszont mindenütt második. Az MSZP-nek a kisebb településektől a nagyobbak felé emelkedik a helyezése, tehát az első három csoportban még az ötödik, a 4–7. csoportban előrelép a negyedik helyre, a 8–10. csoportban pedig felkerül a harmadikra. A FIDESZ-nél hasonló a tendencia, csak a FIDESZ az 1–2. csoportban a 7. helyről indul és a 4. helyre kerül a városokban.

2. ÁBRA

A pártok helyezései településcsoportonként
 (Results of parties by settlement groups)

Az előbbi felsorolás után érdemes összehasonlítani a Kereszténydemokraták és a FKgP, valamint a FIDESZ és az MSZP szavazatainak alakulását a településhierarchiában. Az első három csoportban a kereszténydemokraták megelőzik a FIDESZ-t és az MSZP-t, és csak a negyedik csoporttól (2–5000 lakosú falvak) maradnak le az említett pártoktól. Az FKgP ugyanakkor csak az 50 ezer lakosnál nagyobb városokban kerül a FIDESZ és az MSZP mögé, vagyis az első 7 településcsoportban megelőzi a másik két középpártot.

Egy kis játék a számokkal

Ha a területi listát állító 19 párt eredményeit elméletileg három csoportra, vagyis a koalícióra, (MDF, KDNP, FKgP), az ellenzékre (SZDSZ, FIDESZ, MSZP), illetve a parlamenten kívüli pártokra (a további 13) összesítjük, akkor az eddigi kép némiképp módosul. Tudjuk, hogy e hármas csoportosítás messze áll a valóságtól, a koalíciót leszámítva nem lehet egy táborba hozni a parlamenti ellenzék három pártját, és a parlamenten kívüli pártokat sem lehet egy skatulyába tenni. Az „elméleti” számok mégis továbbgondolásra érdemesek.

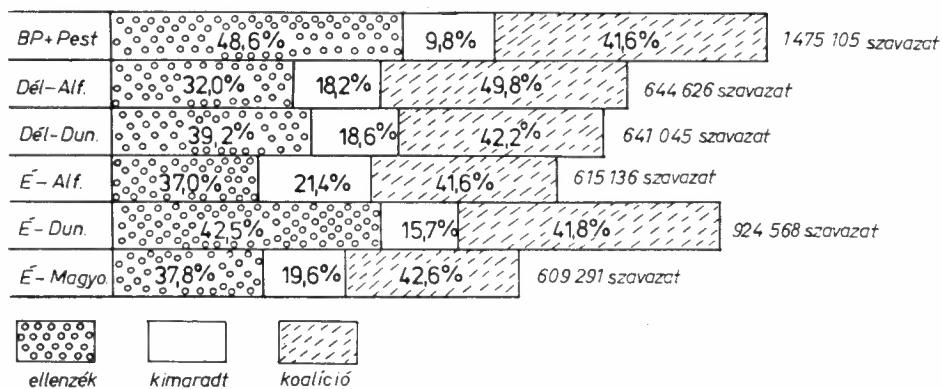
A koalíció a fenti csoportosítás szerint továbbra is győztes négy régióban, az ellenzék azonban az Észak-Dunántúl mellett többségbe kerül a rendkívül fontos Központi régióban (7. táblázat). A Parlamenten kívüli pártoknak a hat régióból ötben a szavazatok 15—21%-át sikerült megszerezni, a Központi régióban azonban teljesítményük csak a szavazatok 10%-ának elérésére volt elegendő. A koalíció Dél-alföldi, illetve az ellenzék Központi régióban elért győzelmén kívül a két elméleti csoport vetélkedésében a különbség a többi régióban 0,6—5,0% között alakult (3. ábra). E kis különbségből arra is lehet következtetni, hogy a távolmaradók aktivizálódásával, illetve a parlamenten kívüli pártok szavazótáborának „átállításával” az újabb erőpróbakon az erőviszonyok könnyen megváltozhatnak.

7. TÁBLÁZAT

A listát állító pártok területi eredményeinek hármas csoportosítása települések szerint
 (szavazat, sor %)

(Triple grouping of the regional results of parties with lists by settlements)

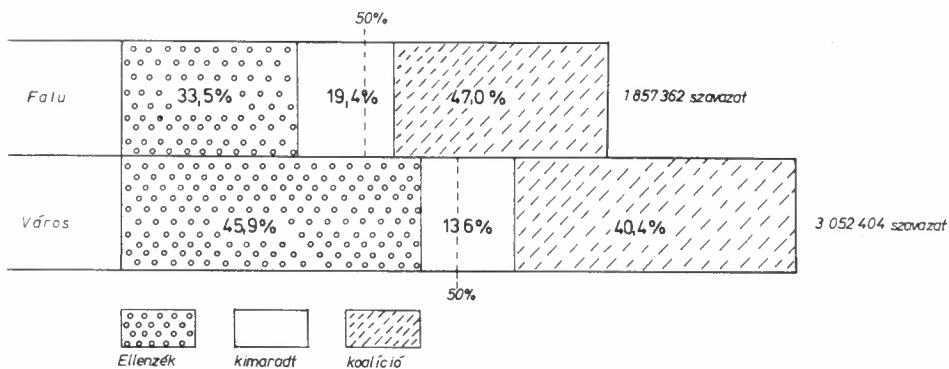
Égió	Ellenzék	Kimaradt	Koalíció	Sor összesen
Bp. + Pest	716764 48.6	144090 9.8	614251 41.6	1 475 105 100%
Dél-Alföld	206240 32.0	117608 18.2	320778 49.8	644 626 100%
Dél-Dunántúl	251137 39.2	119239 18.6	270669 42.2	641 045 100%
Észak-Alföld	227641 37.0	131728 21.4	255767 41.6	615 136 100%
Észak-Dunántúl	393009 42.5	145527 15.7	386032 41.8	924 568 100%
Észak-Magyarország	230040 37.8	119484 19.6	259767 42.6	609291 100%
Összesen	2.024831 41.2	777676 15.8	2.107264 42.9	4 909 771 100.0

3. ÁBRA

*A listát állító pártok területi eredményeinek hármass csoportosítása régiók szerint
 (Triple grouping of the regional results of parties with lists by regions)*

Véleményünk méginkább igazolódni látszik, ha a hármass tagolást a településcsoportoknál is elvégezzük (8. táblázat). Ennek alapján a koalíció mintegy negyedmilliószavazattal rendelkezik a falvakban, az ellenzék viszont a városokban élvez mintegy 170 000 szavazatos előnyt (4. ábra). Bizonyos értelemben ez az eltérés előre jelezte a helyhatósági választások eredményét. A koalíció és az ellenzék közötti, ezen viszonylag kiegyenlítettnek tűnő helyzetből a pártoskodás előrehaladott, de még korántsem kifejezett szakaszából, a választásról távolmaradók arányából, továbbá a magyar társadalom és gazdaság jelenlegi állapotából arra is következtethetünk, hogy a tavasszal kialakult politikai erőviszonyok többszöri módosulása várható.

4. ÁBRA

*A listát állító pártok területi eredményeinek hármass csoportosítása falvak és városok szerint
 (Triple grouping of the regional results of parties with lists by villages and cities)*

8. TÁBLA

*A listát állító pártok területi eredményeinek hármass csoportosítása települések szerint
 (szavazat, sor%)*

(Triple grouping of the regional results of parties with lists by settlements)

Típus	Ellenzék	Kimaradt	Koalíció	Sor összesen
-440	49057 29.0	34711 20.5	85661 50.6	169 429 100%
-850	92020 32.5	57341 20.2	134169 47.3	283 530 100%
-1600	130641 32.9	76955 19.4	189486 47.7	397 082 100%
-4000	218679 34.6	120358 19.1	292391 46.3	631 428 100%
-8000	133005 35.4	71311 19.0	171582 45.6	375 898 100%
-16000	227002 42.5	88444 16.6	218446 40.9	533 892 100%
-40000	219110 41.0	88730 16.6	226678 42.4	534 518 100%
-80000	216475 46.1	74362 15.8	178513 38.0	469 350 100%
-160000	199873 42.6	68178 14.5	200596 42.8	468 647 100%
Budapest	538969 51.5	97286 9.3	409742 39.2	1 045 997 100%
Oszlop összesen	2.024831 41.2	777676 15.8	2.107264 42.9	4 909 771 100.0

Akik ringbe mentek a rendszerváltásért

Bár figyelmünket eddig elsősorban a pártlisták eredményeire fordítottuk, teljesebb képet kapunk a választásról, ha megismerkedünk a főszereplőkkel, a képviselőjelöltekkel is, továbbá áttekintjük az első és a második egyéni forduló eredményeit. Egy egyéni választóközret kb. 60—70 ezer lakost, illetve 40—50 ezer szavazópolgárt jelentett. A területi választóközreketek (a 19 megyét) a népességszámtól függően 5—14, Budapestet pedig 32 egyéni választóközretra osztották be.

Az egyéni választóközretekben többnyire 6—8 jelölt küzdött a szavazatokért, de előfordult a 10—12 versenytárs is egy közretekben. A magas jelöltszámból már a választás előtt következtetni

lehetett arra, hogy az egyéni választókerzetekben döntés várhatóan csak a második fordulóban születik. Az eredmények igazolták e feltételezést, mert csak 5 kerzetről került ki abszolút többség az első próbálkozásra. Ebből 3 MDF és 2 független jelölt szerzett mandátumot a szavazatok 50—65%-val. Továbbá, 5 egyéni választókerzetben meg kellett ismételnii a szavazást a választók 50% alatti részvétele miatt.

Az 1623 egyéni jelöltből 199 fő (12,3%) indult függetlenként, 173 fő (10,7%) pedig a nem elemzett kis pártok támogatását élvezte. Az 1251 jelölt (77%) a korábbiakban bemutatott pártokat képviselte. A 10 pártból az MDF, az SZDSZ és az MSZP a kerzetek több, mint 95%-ában, a FKgP 93%, a FIDESZ 49%, a KDNP pedig 60%-ában állított jelöltet. A másik négy párt közül az Agrárszövetség 51%, a HVK 68%, az MSZMP 54%, az MSZDP pedig a kerzetek 43%-ában jelölt meg egyéni jelöltet.

Az eredmények csoportosítása megerősíti azt a korábbi következtetést, hogy 1990. tavaszán a választók körében az egyéni jelöltekre adott szavazatok révén is a rendszerváltást ígérő ellenzéki pártok támogatása volt a fő szempont. Ennek bizonyítására elegendő a legkevesebb szavazatot elért jelöltek, illetve pártjaik felsorolása (9. tábla). A független jelöltek 90%-a nem tudta megszerezni kerzetében a szavazatok 10%-át. Az Agrárszövetség jelöltjeinek 83%-a, a HVK jelöltjeinek 92%-a, az MSZMP jelöltjeinek 98%-a, a Szociáldemokrata jelölteknek 99%-a 10% alatti szavazatot kapott. A pártlistás elemzésből kimaradt kis pártok jelöltjeinek 96%-a szintén csak 10% alatti eredményt mondhatott magáénak.

9. TÁBLA

*Az egyéni jelöltek megoszlása pártonként a választókerzetek szavazatainak %-ában
(Distribution of individual candidates by parties in the proportion of the votes of constituencies)*

Pártok	Az egyéni jelöltek száma a választókerzetekben megszerzett szavazatok %-ában											Össz.
	—5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40—45	45—50	50—	
AGRSZ	31	44	13	2		1						91
FIDESZ	5	39	32	4	2	3	1					86
FKgP	9	63	41	33	12	4	1					163
HVKO	86	24	4	4	1							119
KERDN	8	61	20	13	3							105
MDF		4	21	37	39	45	15	6	3	1	3	174
MSZMP	57	36	2									95
MSZP	6	78	71	15	1		2					173
SZDSZ		6	28	39	42	24	19	9	1	1		169
SZOCD	42	33	1									76
Egyéb	127	40	5	1								173
Független	111	68	11	2	1	1	1	1		1	2	199
Össz.:	482	494	249	150	101	78	39	16	4	3	5	1623

Az első forduló egyéni jelöltjeinek mintegy 30%-a a körzetében 5% alatti, a másik 30% pedig 5—10% közötti szavazatot kapott. A jelöltek további 15%-ának még sikerült ugyan 10—15% közötti szavazatot szerezni, ezzel az eredménnyel azonban közülük már csak minden harmadik jelölt kapott lehetőséget e csoportból, hogy a második fordulóban is megküzdhessen a választók bizalmáért. Tehát a 10—15% közötti szavazattal rendelkezők körében még felcsillan némi remény a mandátumszerzésre. Különösen négy párt jelöltjeinek szavazataránya érdemes említésre (FIDESZ 37%-a, a FKgP 25%-a, az MSZP 41%-a és a KDNP 19%-a), a második forduló azonban szertefoszlatja a továbbra is bizakodók álmait.

A választók többségének bizalmát két párt, az MDF és az SZDSZ jelöltjei élvezték. Jól mutatja ezt az a tény, hogy a 20% fölötti eredményt elérő 246 jelöltből 208 a két nagy párthoz tartozott. Ebből 112 MDF, 96 pedig SZDSZ jelölt volt. Támogatottságukat jelzi, hogy az MDF jelölteknek 84%-a, az SZDSZ jelölteknek pedig 80%-a az egyéni választókörzetekben meghaladta a második fordulóban való részvételre jogosító 15%-os szavazati határt. Az első forduló eredménye, az a tény, hogy az MDF jelöltek 64%-a, illetve az SZDSZ jelöltek 57%-a körzetében megszerezte a szavazatok több mint 20%-át, valószínűsítette ugyan a második forduló előtti éles rivalizálást az elsőségért a két párt jelöltjei között, ebből azonban korántsem lehetett következtetni a végeredményre, az MDF nagyarányú győzelmére.

A 176 egyéni választókörzet listás és egyéni eredményeinek összehasonlításából pontosabb képet kaphatunk a pártlisták és a pártok egyéni jelöltjei között érvényesülő kölcsönhatásról. Bonyolultabb statisztikai számítások nélkül is megállapítható, hogy a területi listát indító pártok és a pártokat képviselő egyéni jelöltek között szoros összefüggés fedezhető fel. A listákra és az egyéni jelöltekre adott szavazatok alapján négyféle kölcsönhatást lehetett megállapítani.

1. A jelölt személye és pártja nagy tekintélynek örvend az adott körzetben és a jelölt népszerűsége legalább 50—100%-kal több szavazatot eredményez a párt listájára, illetve a jelöltnek a szóban forgó egyéni körzetben.

2. A jelölt személye nagy tekintélynek örvend és szavazatai jelentősen meghaladják a párt más jelöltjeinek szavazatait a többi egyéni választókörzetben. A kiemelt bizalom azonban a jelölt személyének és nem a pártnak szól. (A választók egy része ebben az esetben nem a jelölt pártjára szavaz.)

3. A pártnak nagyobb a tekintélye a választók körében, mint a párt egyéni jelöltjének, így a pártlista több szavazatot kap. (A választók más pártok jelöltjét támogatják.)

4. A pártlista és az egyéni jelölt megközelítőleg hasonló arányban kap szavazatot az adott választókörzet egyéni és listás átlaga szerint.

Számításaink szerint a képviselőknek mintegy 5,5—6%-a sorolható az egyes kategóriához, a kettesbe pedig a jelöltek 3,5—4,0%-a. A harmadik kategóriába tartozó esetek száma nem haladja meg az 1%-ot. Összességében tehát a jelölteknek csak mintegy 10%-a tudott igazán kitűnni az indulók tömegéből, a 90% a választópolgárok pártválasztása szerint kapott szavazatot. Az egyéni körzetek döntő többségében a különböző jelöltek közötti néhány ezres szavazatkülönbség többnyire az MDF-es vagy SZDSZ-es „mez”-nek szólt, és kevésbé a jelölt személyes kvalitásainak.

Az első csoport illusztrálására bemutatunk néhány megyei példát. Baranyában például dr.Wekler Ferenc az 5-ös egyéni választókörzetben 3—4-szer annyi szavazatot kapott, mint a 6-os és 7-es egyéni körzetben induló másik két agrárszövetségi—faluszövetségi közös jelölt.

Továbbá, az 5-ös egyéni körzetben az Agrárszövetség listájára 3-szor annyi szavazat érkezett, mint a másik két körzetben. Közel hasonló arányokat állapíthatunk meg Nagy Ferenc József kisgazdapárti jelöltnél a 6-os körzetben. Ugyanígy példaként hozhatjuk a három szegedi MDF-es jelöltet is, akik a pártnak 48—51%-os szavazatarányt, egyénekenként pedig 41—65% közötti eredményt produkáltak, jelentős hatást gyakorolva ezzel Csongrád-megye választási eredményére is. Hajdú-Biharban Szűrös Mátyás a személyére adott abszolút szavazattöbbség mellett az MSZP listára is jelentős többletszavazatot hozott.

Az első és a második forduló értékelésekor a helyezésem vagy mandátumon túl az első és második helyezett közötti szavazatkülönbséget, a megszerzett előny nagyságát is érdemes vizsgálni. Az első és a második helyezett közötti szavazatkülönbségre négy kategóriát hoztunk létre. Az elsőben a különbség a győztes és a második helyezett szavazatai között nem haladta meg az adott választóköri körzetben a választáson résztvevők számának 2%-át. A másodikban a szavazatkülönbség 2—5%, a harmadikban 5—10%, a negyedikben pedig 10% felett alakult.

A választás első fordulójában egyenletesnek mondható a győztesek megoszlása az előbbi négy kategória szerint. Az elsőbe került a győztesek 20,5%-a, a másodikba 26,9%, a harmadikba 24%, a negyedikbe pedig 28,7%. A két nagy párt eredményéből talán az méltó említésre, hogy az MDF-győztesek közel egyharmada az első fordulóban a rendkívül szoros eredményt jelző első csoportba került.

A második fordulóban jelentősen módosultak az előbbi arányok. Az első kategóriába a győzteseknek csak 13,4%-a, a másodikba pedig 16,4%-a került. A harmadik kategória 26,4%-kal majdnem megegyezik az első forduló eredményével, a negyedik kategóriában viszont az első helyezések aránya 45,6%-ra emelkedik. Pártokra vetítve ez azt mutatja, hogy az MDF-jelöltek nemcsak első helyezéseik számát növelték, hanem a második fordulóban a jelöltjeik több mint fele (51,4%-a) 10% fölötti szavazatkülönbséggel lett első.

A Tisztelt Ház 176 egyéni képviselői helyéért 1514 férfi és 109 nő versengett. E jelöltek egy kis részének parlamentbe kerülését a pártok bebiztosították a területi illetve az országos listák első helyein történő indítással is. A nagy többség azonban csak pártja tekintélyében illetve saját népszerűségében bízhatott, hiszen a pártlisták első helyeit legtöbbször a központi politikusok foglalták el. A többi 210 mandátum sorsát a listák döntötték el, ahol a személyes szereplés — ha a jelölt egyéni körzetben nem indult — sokkal mérsékeltabb, a pártok egy részénél szinte névleges volt. Nem véletlen, hogy Bihari Mihály más közelítésben „ellenállók”-ra és „kítartók”-ra osztotta a jelenlegi képviselőket a Hitelben, ellenállóknak minősítvén azokat, akiket az elmúlt 40 évben — az állampárton kívül vagy belül — tevékenységükben korlátoztak. A kítartókhoz pedig azok kerültek, akik az elmúlt három évben mindig ott voltak a megfelelő pártgyűléseken és „szinte mint a csúszdán, úgy csúsztak be a pártok listáin a parlamentbe”.

Elemzésünk szempontjából érdemes némi figyelmet fordítani nemcsak a képviselőkre, hanem a megerősítő politikai szereplést is vállaló 1623 egyéni jelölt életkori jellemzőire. Korosztályos bontásban a jelöltek 34,8%-a a 40 év alatti, 38,4% 40—50 év közé esik, 18,8% az 50—60 évesekhez tartozik és végül 60 év feletti a jelöltek 8,5%-a. A választók illetve a pártok már a jelöltek kiválasztásánál a fiatal és a közép korosztálynak adtak bizalmat, de nem lebecsülendő az idősebb korosztály részaránya sem. A jelöltek életkora szerinti megoszlásból 3 párt érdemel külön említést. A FIDESZ — mint generációs párt — jelöltjeinek közel kétharmada 20 és 30

év közötti. A FKgP jelöltjeinek közel egyharmada, a KDNP jelölteknek pedig egynegyede 60 év fölötti. A 154 fő 60 év fölötti jelöltből 80-at a két utóbbi párt indított.

A pártok közül az MDF, az SZDSZ, az SZDP és az Agrárszövetség jelöltjeinek 70—75%-a a 30—50 évesek közül került ki. Az MSZP jelöltjeinek több mint 80%-a tartozott ehhez a korcsoporthoz, ugyanakkor az MSZMP jelöltek 60%-a szintén e korosztályhoz tartozott. A Kiszegzapárt jelöltjeinek részaránya e korosztályokból 40% körül alakult. A függetlenek többsége szintén e két korosztályból érzett indítást a választásokon történő megmérettetésre. A 176 egyéni mandátumot szerzett jelölt 73%-a szintén e két korosztályt képviseli. A „hanyas vagy” kérdésre tehát a jelöltek nagy többsége már csak az 50—60-as évek közös generációs emlékeit tudná felsorolni egy új rádióműsorban.

A tavasszal megválasztott Schmidt Péter szavaival, „a társadalomban lévő érdek- és véleménykülönbségeket a pártok által képviselt politikai különbségekre építi fel.” E különbségek területi aspektusairól készített pillanatfelvételünk az első abban a „politikai fényképalbumban”, amelyen keresztül a későbbiek során nyomon követhetjük az „első felvétel” átrendeződését. Többek között, a szeptember 30-i önkormányzati választásokon a helyi hatalom új képviselőinek megválasztásával — bár a részvételi arány a vártnál alacsonyabb volt — a politikai erőviszonyok kiegyensúlyozottabbá váltak, az ellenzék helyi szinten jelentősen előretört. A településeken sokszínű helyi koalíciós megoldásokra került sor a választási kampány során, és a várakozásokkal ellentétben a korábbi — legtöbbször függetlenként induló — tanácselnököknek is nagyon sok településen bizalmat szavaztak a helybeliek. Az ország választási térképe az önkormányzati eredményekkel színesebbé vált ugyan, az állampolgárok többsége azonban még nem érzi a saját életkörülményein keresztül a változások hatását. A választások és a pártok elemzőinek talán akkor lesz igazi sikerélményük, ha a sokszínű politikai, területi tagoltságról szóló írásokban ennek játékos gazdasági, társadalmi hatását is lehet már elemezni.

Jegyzetek

¹ A 18 év alatti népesség száma és aránya természetesen településenként változik, ilymódon a települések egy része a lélekszám szerinti, illetve a választójoggal rendelkező állampolgárok száma szerinti csoportosítás alapján külön kategóriába kerül — különösen a falvaknál, de e kis eltérés elemzésünk szempontjából lényegtelen.

² Régiók alatt a megyehatárok szerinti KSH által is használt 6 jelentős tájegységet értjük.

³ Szoboszlai Gy.: Választási rendszer és politikai tagoltság, kézirat.

CHOICE OF THE TRANSFORMATION INTO A NEW REGIME

PÉTER DOMBI — DEZSŐ KOVÁCS

Political distribution created by the 1990 parliamentary elections can be visualized in spatial and settlement dimensions as well. For the first sight, our short description on the spatial aspects of differences is a kind of imaginative political photo album, which facilitates us to follow up the changes on the first shot. The election results showed the support of parties, the different interests and preferences of voters in the different regions of Hungary.

The 1990 elections, the system endeavouring proportionate representation, primarily aimed at creating stable, multi-party parliamentary democracy. The rules of elections were established by the political élite who created the framework for the transformation, while the delineation of individual constituencies was preceded by party-policy coordinations at county level. Besides others, the election rules of political transition, and the political spheres created for voters will very likely change by the next elections taking the new conditions of power into account.

Participation of voters at the elections shows great regional differences. Participation was higher than average in the Western part of Hungary, where population density is higher, and also in the central region. However, participation was lower than average in the Eastern part. At the same time, this difference did not appear within the settlement network among the settlements, as proportion of people living in settlements with different size was nearly the same at the elections.

In harmony with its original purpose, the election system filtered the parties, and only six of them got into the parliament. However, the support of the six parliamentary parties differs by regions, counties and settlement groups. Social, economic, national, etc. differences of the counties are reflected in the distribution of votes given to different parties.

At the 1990 elections, in spite of their similarities in ideology and program, the parties moderately intended to establish coalition. In the background of it, one could reveal the intention that the parties wanted get a clear picture about the number of their voters, which will then give them a legitimate background. Theoretical coalitions created from the election results of parliamentary parties give a somewhat more overall view of the voting behaviour of the inhabitants of certain regions. Results on the governing and oppositional coalition show, that:

1. There are significant regional differences in southern Great Plain in favour of the governing coalition, and in the central region in favour of the opposition;
2. In the settlement network, at settlements with less than 10,000 inhabitants (in villages), the parties of governing coalition, while at settlements with more than 10,000 inhabitants (in cities) the parties of opposition gained more votes;
3. In the different regions, 15—21% of votes is distributed among the 13 parties which did not get into the parliament (with the exception of central region). It depends on the future politi-

cal changes, whether these small parties can survive or not. The importance of central region, and the fierce fight among the parliamentary parties is indicated by the fact that the small parties could gain only 9.8% of all the votes in the central region.

Our paper investigated the spatial appearance of the political distribution of Hungarian parliamentary elections from the point of view of votes on parties. In spite of fears and forecasts preceding the elections, the Hungarian voters could chose among the parties, and primarily voted on the party chosen. Their votes on individual nominees were also basically motivated by the choice of party. However, drawing the detailed political map of elections, and determining regional differences and similarities requires further comparative analysis of the distribution of votes in different constituencies and of mandates.

Translated by J. Mészáros

